

Där våldet slutar börjar kärleken

FN har utlyst år 2000 till året för fredskultur och åren 2001-2010 till ett årtionde för fredsoch icke-våldskultur för världens barn. Maj Wechselsmans dramadokumentär *Där våldet slutar börjar kärleken* berättar om Gandhi, en av de stora icke-våldsgestalterna, och hans verksamhet i Sydafrika. Här möter vi en ung och stundtals förvirrad Gandhi, han söker, misslyckas men finner till slut en metod som fungerar. En metod som än idag inspirerar frihets- och människorättskämpar världen över.

**Rekommenderad från
högstadiet/gymnasiet**

En filmhandledning av
Per Forsgren

Filmens handling

Dramadokumentären *Där våldet slutar börjar kärleken* blandar intervjuer och arkivbilder med dramatiserade händelser ur Gandhis tid i Sydafrika. Filmen följer därefter upp hans inverkan på vår tids miljö- och människorättsrörelser som Plogbillgruppen, Greenpeace och ANC.

Gandhi anländer 1893 till Durban i Sydafrika för att arbeta som advokat, han upptäcker att han har kommit till ett land där man systematiskt utnyttjar färgade människor och låter de flesta arbeta under slavliknande förhållanden. Som advokat börjar Gandhi försvara de indier som blivit illa behandlade av européer, han skickar välformulerade insändare till tidningarna och han bidrar även till bildandet av The Natal Indian Congress 1894, en organisation till försvar för indiernas rättigheter. Men förtrycket av färgade fortsätter och när engelsmännen erövrar Kapkolonin importerar de indier på arbetskontrakt (intended labour). Dessa behandlas som tredje klassens medborgare och även Gandhi utsätts för detta. Han blir



Ossi Carp i rollen som den unge Gandhi.

naturligtvis kränkt men bibehåller hela

tiden sin värdighet och respekt i sina insändare och i rättssalen.

Under både Boerkriget 1899-1902 och Bambatha-upproret 1906 uppmanar Gandhi sina landsmän att medverka som sjukvårdare på engelsmännens sida. Han tror att självpatagen krigsplikt ska kunna leda till mänskliga rättigheter för indierna men istället skärps lagarna mot indier och asiater med nya tvångslagar om var de ska få bosätta sig samt de så kallade passlagarna.

Indian Natal Congress skickar Gandhi till London för att förhandla med kolonialminister Winston Churchill om att ta bort dessa pass, samtalen leder ingen vart men i London upplever ändå Gandhi något som för honom blir en vändpunkt. Han råkar hamna på ett av suffragetternas möten, en kvinnorättsorganisation som satt i system att frivilligt gå i fängelse för att på så sätt uppnå kvinnlig rösträtt. Gandhi blir fascinerad av idén att överbefolka fängelserna för att väcka opinion samt sätta fängelset som samhällsinstitution ur spel. Det dröjer inte ens en månad efter det att Gandhi återvänt till Sydafrika förrän indierna börjar fylla och översvämma fängelserna. Till slut tvingas Sydafrikas premiärminister Smuts till ett möte

med Gandhi där han lovar att ta bort de nya tvångslagarna om indierna i gengäld lovade att bära passen med fingeravtrycken. Gandhi går med på att framföra detta till sina landsmän och de accepterar kompromissen. Men Smuts sviker sitt löfte om att dra tillbaka tvångslagarna och nu misshandlas Gandhi av sina egna eftersom de tror att han svikit dem. Gandhi uppmanar då till offentlig bränning av passen vid stora protestmöten. Sedan följer flera år av ständiga fängelsevistelser för Gandhi och hans anhängare, när dessa inte ger några väsentliga politiska resultat griper kvinnorna in anförda av Gandhis fru Kasturba. Nu börjar även kvinnorna bryta mot förordningarna för att frivilligt gå i fängelse, vilket leder så till en storstrejk som också sprider sig till sockerrörarbetarna. Gruvvägarnas svar är att de stänger av el och vatten i arbetarnas baracker, Gandhi åker då till Newcastle och ber alla arbetare följa honom till fots de 40 mil till Johannesburg. Till slut kommer de fram till Johannesburg där polis och militär skjuter ihjäl flera arbetare och läser in resten i gruvhål som får tjäna som fängelser eftersom alla andra fängelser är överfyllda. Men ryktet om den Sydafrikanska regeringens brutalitet når Europa och de tvingas tillsätta en kommission,

Solomon-kommissionen. Denna förhandlar med Gandhi och man uppnår en kompromiss med Lagen om lättnader för indier.

Lagen ses av många som den första segern som icke-vita någonsin uppnått mot ett vitt kolonialt styre och den har inspirerat många som kämpat mot kolonialism och rasism. 1914 flyttar Gandhi till Indien och fortsätter där sin kamp mot den engelska kolonialmakten med samma metoder han använt i Sydafrika. Samtidigt bryter första världskriget ut i Europa, följt av flera förödande krig. I filmen följer en sekvens om lidandet dessa krig orsakat. Parallellt med denna förödelse för Gandhi sin icke-våldskamp i Indien. Filmen avslutas genom att knyta an till nutida organisationer som Plogbillrörelsen, Greenpeace och ANC, alla inspirerade av Gandhi och hans ideologi.

Vita kolonialherrar och svarta vildar

De vita holländska nybyggarna kom 1652 till ett land som till stor del befolkades av nomader, men även bofasta stammar fanns vid denna tid i landet som bl a kunde densten att smida järn. Nybyggarna började omgäende att stjäla befolkningens boskap och det hände att de också rövade bort svarta kvinnor och deras barn. Detta ledde till att nomadfolken Koi och San nästan helt utrotades och de vita nybyggarna utkämpade även regelrätta krig mot många av de bofasta stammarna.

Holländarna började samtidigt importera slavar från Madagaskar och Java som arbetskraft, idag utgör de stommen av den färgade befolkningen. Först år 1820 började de svarta urinnevånarna att organisera sig i stor skala, under zulukungen Shaka började ett starkt zulurike samlas i norra Sydafrika. 1895 erövrade engelsmännen Kapkolonin för att skapa en stödpoint för den brittiska flottan, Durban i Natalprovin sen blev en andra stödpoint vid Indiska Oceanen. Engelsmännen förstod att de kunde tjäna mycket pengar på kol och sockerrör. De valde att inte använda de svarta "vildarna" som arbetskraft utan importerade istället indier på 10-års arbetskontrakt, dessa kontrakt kallades intended labour och tillät de vita herrarna att mer eller mindre behandla indierna som slavar.

Under femtio år importerades så 152.465 indier som alla fick ett

nummer från 1-152.465, idag finns det 2 miljoner indiska ättlingar i Sydafrika. 1879 besegrade så zulurikets armé på hela 50.000 krigare 1.300 engelska soldater i slaget vid Isandhlwana. Trots denna seger tvingades zuluerna att ge upp sin självständighet och hela zululand togs över som brittiskt protektorat, skyddsområde i den engelska provinsen Natal.

★ I Sydafrika tog de kristna européerna den mark som tillhört stammarna i tusentals år under förevändningen att de svarta var just vilda, grymma och ociviliserade hedningar. Kan vi se fler exempel i historien där kristendomen har använts på liknande sätt? Finns det andra religioner som använts för liknande syften?

★ Under apartheid 1948-92 påstod de styrande krafterna att de svarta kommit till Sydafrika först efter det att de vita stigit iland, för att underbygga denna uppfattning gömdes många arkeologiska fynd som kunde intyga de föregående svarta kulturernas existens. Historieförfalskning är även idag ett problem, vissa krafter hävdar till exempel att Förintelsen aldrig ägt rum. Hur ska man bemöta sådana påståenden, vad grundar de sig på?

★ Gandhi hade en positiv bild av människan som i mycket överensstämmer med den kristna synen som den predikades av Jesus. Vad innebär denna kristna grundsyn? Hur har den efterlevts respektive förfalskats genom historien?

Gandhis möte med Sydafrika

Gandhi var juristutbildad i England, han bar europeisk klädsel, betedde sig som en europé och han skrev i sin dagbok att han inte kände till många personer som var så lojala mot det engelska rättssystemet som han själv.

När han kom till Sydafrika fick han uppleva hur indierna behandlades som tredje klassens medborgare. De fick bland annat inte gå på trottoaren när en vit man närmade sig, de fick inte äta på restaurangerna eller sova på hotell, de fick inte skicka sina barn till gymnasier eller universitet och de fick bara åka tredje klass på tågen. I en scen i filmen ser vi hur Gandhi blir avslängd från ett tåg, han hade inte tänkt på att indier inte fick åka första klass i Sydafrika. Passlagarna innebar att

indierna alltid måste bära förnedrande pass med sina fingeravtryck i, Gandhi menade att detta var pass som gav associationer till förbrytare. Han som hade gått i skola med samma människor som förtryckte honom och hans landsmän i Sydafrika kände sig naturligtvis mycket upprörd och kränkt. Men istället för att bli våldsam bibehöll han hela tiden sin värdighet och sin respekt, även inför sina förtryckare. Att använda våld skulle också bara infria dessa människors fördomar om färgade som lägre stående individer och även ge dem en ursäkt för att använda våld för att försvara sig. Genom att konsekvent använda ick-eväld vände Gandhi förtryckarnas våld mot dem själva och fick dem på så sätt att komma till insikt om att det var de som betedde sig som barbarer.

Han såg att motståndaren var en människa som han själv och han valde att tala till mänskligheten hos sina motståndare och att bemöta dem som jämlikar. Genom att ständigt visa att han inte ville skada sina motståndare uppnådde Gandhi respekt även från dessa.

★ Kan man föreställa sig hur Gandhi upplevde sitt möte med Sydafrika, att ena dagen vara jämlik européerna och nästa dag bli behandlad som en lägre stående individ? Vad kan detta ha betytt för Gandhis framtida arbete? Hur ser det ut idag, finns det människor som får uppleva liknande situationer när de till exempel byter land och kultur, hur ser det bland annat ut i Sverige?

★ Vad gjorde Gandhi när han upptäckte att indier behandlades som tredje klassens medborgare, med vilka metoder försökte han ändra på orättvisorna? Vad uppnådde han?

★ Även idag kan vi se prov på hur barn och fattiga människor utnyttjas som billig arbetskraft runt om i världen, vad kan vi göra för att påverka detta? Bygger även dessa förhållanden på fördomar, hur ser de i så fall ut? Hur lyder Deklarationen för Barnens Rättigheter, hur efterlevs den?

Civil olydnad och opinionsbildning

Gandhi var först med att använda metoden att frivilligt gå i fängelse vad gäller antikolonial kamp, men han lärde sig detta av en brittisk kvinnorörelse. När han kom till



Kasturba, Gandhis stridbara hustru, i rollen Nadine Naidoo.

London för samtalen med Churchill om passlagarna hamnade han på ett av suffragetternas möten och blev fascinerad av dessa kvinnor som medvetet valde denna metod för att uppnå fri rösträtt.

Detta gav naturligtvis stor publicitet i England, stor I Sydafrika gav Gandhi ut en tidning, *Indian Opinion* med en upplaga på 3000 exemplar i veckan. Suffragetterna gav ut en tidning i 50.000 exemplar i veckan och fick förutom publicitet ett ekonomiskt överskott genom att dessa frivilliga kvinnor sålde den på gatan.

När Gandhi återvände till Sydafrika tillämpade han samma metod som suffragetterna, indierna började frivilligt gå i fängelse med resultatet att fängelserna snart översvämmades. Han fick även förmögna indiska köpmän att frivilligt gå i fängelse för indiernas gemensamma sak och två av dem förlorade på så sätt hela sina förmögenheter. När de indiska männens aktioner inte gav några tillräckliga politiska resultat började även kvinnorna att bryta mot förordningarna för att genom detta sättas i fängelse och öka trycket på den vita regeringen. De talade även till gruvarbetarna vilket utmynnade i storstrejken 1913 som också snart spred sig till sockerrörsarbetarna. Då gruvvägarna stängde av vatten och el

i barackerna för att kväsa strejken bad Gandhi alla arbetare att följa honom till fots de 40 mil till Johannesburg.

Regeringen avvaktade i tron att arbetarna skulle tvingas ge upp utan mat och vatten men indiska köpmän försåg dem med proviant under marschens gång. Till slut kom de fram till Johannesburg, där väntade Sydafrikansk polis och militär som sköt ihjäl flera arbetare. De överlevande lästes in i Newcastles gruvhål som nu fick tjäna som fängelser eftersom alla andra fängelser i Sydafrika var överfulla.

Ryktet om den Sydafrikanska regeringens brutalitet nådde emellertid Europa och den Sydafrikanska regeringen tvingades efter påtryckningar att tillsätta en kommission, Solomon-kommissionen. Kommissionen förhandlade med Gandhi och parterna uppnådde till slut en kompromiss med vissa lättnader för indierna.

★ Gandhi var mycket envis och konsekvent, till och med när hans fru blev sjuk och ville att han skulle ansöka om nåd för att besöka henne sade han nej. Han ansåg att han måste kunna utstå detta för att de skulle vinna sin kamp. Vad kan det ha inneburit känslomässigt att göra ett sådant val? Varifrån hämtade Gandhi sin kraft och envishet?

★ Den stora strejken bland gruvarbetarna och sockerrörsarbetarna var en av de bidragande orsakerna till utvecklingen i Sydafrika. Strejker är ett känt och ofta använt medel när man vill förändra förhållanden. Kan ni ge något annat exempel på en strejk som spelat en avgörande roll i sitt lands historia? Vi har strejkrätt i vårt land, vad innebär detta, när är det lagligt respektive olagligt att strejka?

★ Idag talas det ofta om civil olydnad, att medvetet gå emot lagar och förordningar man tycker är orättvisa. Det är till exempel inte ovanligt att "vanliga svenskar" väljer att gömma flyktingar. Vad finns det fler för exempel på civil olydnad om vi ser oss omkring idag? Vad innebär det att trotsa lagar och förordningar, skulle man själv vara beredd att utsätta sig för risken att bli straffad? För vilken sak skulle detta i så fall vara? Finns det några i klassen som hört talas om någon eller som själva har varit med om detta?

★ Att väcka opinion är ofta ett verkingsfullt sätt att ändra på orättvisor. Hur går man till väga om man vill väcka en opinion om något, vilka medel och vägar finns till hands? Försök att komma på några fler exempel på hur man lyckats för-

ändra något med hjälp av opinionsbildning, både i Sverige och utomlands. Hur såg förloppet ut vid dessa tillfällen? Finns det något som ni tycker borde väcka en opinion när vi ser oss omkring idag?

★ Någoting vi kan lägga märke till i filmen är att Gandhi bär europeiska kläder under sin tid i Sydafrika, medan han i bilderna från Indien bär de traditionella indiska kläderna med vilka vi vanligtvis förknippar honom. När och varför bytte han från europeiska till indiska traditionella kläder? Vad kan detta ha för betydelse för mediabilder och opinionsbildning?

Gandhis inverkan på nutida rörelser

"Gandhi hotade regeringen i Sydafrika som ingen man före honom hade gjort det. Han skapade den första antikoloniala rörelsen i detta land, kanske den första i hela världen" ? Nelson Mandela i Times Magazine 31/12 1999.

ANC bildades redan 1912 och förde alltså sin kamp för de svartas rättigheter parallellt med Gandhi. Denna har tagit mycket längre tid att lyckas, inte förrän 1994 kunde fria val hållas och Nelson Mandela väljas till ledare för Sydafrika. Under hela sin tid i fängelset på Robben Island läste Mandela om Gandhi och inspirerades av hans ideologi. I slutet av filmen får vi se några exempel på andra nutida rörelser som också inspirerats av Gandhi. Vi möter representanter från Plog-billgruppen i Baltimore som håller blod på kärnva- pen för att protestera mot användningen av dessa. De berättar att de inte är rädda att gå i fängelse för sin sak och att myndigheterna då inte vet vad de ska göra med dem, de säger också att deras tid i fängelse är en liten uppoffring med tanke på vad som står på spel. Vi får också se Greenpeaceaktivister som protesterar mot användandet av plutonium och kärnkraft både i Cherbourg i Frankrike och Barsebäck i Sverige, samt även bilder från gatudemonstrationerna i Seattle 1999 som riktades mot WTO och deras ekonomiska planer för världshandel.

★ Gandhi utformade sin egen ideologi mot våld och rasism, Satyagraha. Han ansåg att ett ont system bör och ska bekämpas, men människorna bakom systemet, de som utför handlingarna, är ändå värda vår aktning.

Genom att ringakta en enda människovarelse skadar man inte bara denna varelse utan hela världen. Hur kan man se denna ideologi avspeglas i de nutida rörelserna? Hur går de till väga när de utför sina aktioner, vilka medel använder de?

★ Det finns också nutida rörelser som använder våld, vi ser veganer och husockupanter drabba samman med poliser med stenar och andra tillhyggen. Är det över huvud taget acceptabelt att använda våld? Kan våld leda till något konstruktivt eller leder det bara till ytterligare våld?

★ I Sydafrika var det en medveten strategi av apartheidregimen att göra det svårt för de svarta att utbilda sig, The Bantu Education syftade till att de svarta bara skulle ha låga positioner i samhället. De svarta ordnade då hemliga skolor och undervisade sina barn illegalt. Runt om i världen kan vi än idag se prov på strukturellt våld som är mer eller mindre subtilt och kan vara svårt att komma åt. Kan ni komma på några exempel på detta? Hur kan man skaffa sig mer kunskap om detta och vad kan man göra för att åstadkomma förändringar på dessa områden?

★ Kan Gandhi fungera som en modern förebild för vår tids ungdomar? Kan hans exempel locka till efterföljd och rymmer hans tankar den kraft som kan ladda ett politiskt moraliskt ställningstagande?

Litteraturtips

Mahatma Gandhi: Självbiografi.

Historien om mina experiment med sanningen. Artos 1996

Mai Palmberg: Afrikabild för partnerskap? Afrika i de svenska skolböckerna. Nordiska Afrikainstitutet i Uppsala 2000.

Gunilla Lundgren & Kerstin Gidfors: Nelson Mandela. Herdepojken som blev president. Illustrerad av sydafrikanska barn bl a från Mandelas barndomsby Qunu, LL förlaget 2000

Nelson Mandela: Den långa vägen mot frihet, Rabén Prisma 1995

Per Herngren: Civil olydnad - en dialog, Lindelöws Bokförlag 1999.

Sven Lindqvist: Utrota varenda jävel, Bonniers 1992

Tips på föreläsare

Unni Brandeby: om rasism, nazism och mångkultur. Tel/fax: 031-698702
Per Herngren: om civil olydnad, icke våld och konflikthantering mm. Tel:

031-3309426, 0739-135431

Karin Utas Carlsson: om konfliktlösning i skola och arbete mm. Tel/fax: 042-348237

Stellan Vinthagen: om civil olydnad, demokrati och konflikthantering mm. Tel: 0704-763789, fax: 031-7734910 (till Stellan Vinthagen)

Hans Leander: om ickevåld, konflikt- hantering och civil olydnad. Tel/fax: 031-3306242

Klaus Engell, präststud: Om konsensus och grupprocesser, mobbing och förtal mm. Tel: 031-3319031

Mai Palmberg, forskare på Nordiska Afrikainstitutet i Uppsala: Om att göra Afrika mer intressant och levande. Se bok ovan. Tel: 018-562239
Nordiska Afrika Institutet Uppsala

Tips på aktiviteter

Slagverk, cora, sång och dans från Västafrika / Kalebassi/ Margareta Svenungsson Tel/fax: 031-133612, 0303-337612, 070-4943858

Dansare och slagverkare från Väst- och Centralafrika: Theo Awuletey Tel: 031-454844

Dansare, sångare och slagverkare från Västafrika: Dembo Jatta Tel: 031-536816, 073-9747186

Kultura idé och resurscentrum 031-19 86 03

MOD – mångfald och dialog. Lika - olika. En metod för att bearbeta fördomar. Kontaktperson: Kristina Gow, tel. 070-5627855

PRODUKTIONSUPPGIFTER

Sverige 2000

Manus & regi samt research och text till det historiska materialet: Maj Wechselmann

Foto: Hans Åke Lerin

Klippning: Kajsa Grandell

I ROLLERNA

Gandhi – Ossi Carp

Kasturba – Nadine Naidoo

Abdullah – Bill Curry

Köpmännen – Rafiq Jajbhay, Sivan Pillay

Emily Pankhurst – Olivia Steven

Harry Sparks – Peter Taggart-Holland

Jan Smuts – Nick Borraïne

mfl

Svensk berättarröst: Marika Lagercrantz

TEKNISKA UPPGIFTER

Speltid: 79 minuter

Format: 1.1:66

Ljud: Dolby SR

Censur: Ännu icke klar

Svensk premiär: prel. 29 september 2000

DISTRIBUTION

Produktionsgruppen Wechselmann AB, Sandhamnsgatan 19, 115 40 Stockholm, tel. 08-66 22 677

